

SÓS JÓZSEF

A személyes meghallgatás a magánvádas eljárásokban

Büntetőjogi mediáció a tárgyalóteremben

Cikkemben szeretném bemutatni a magánvádas eljárásnak az úgynevezett előkészítő szakaszát, a személyes meghallgatást. A magánvádas eljárás úgynevezett külön eljárás, azaz az eljárási törvény rendelkezéseit az adott fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. A magánvádas eljárás részletszabályait a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) XXIII. fejezete szabályozza. A magánvádas eljárás előkészítő ülése keretében tartott személyes meghallgatás – amelyet a Be. 503. § (2) bekezdése értelmében bírósági titkár is lefolytathat – a külön eljáráson belül is egy speciális eljárási forma, amelynek elsődleges célja a felek (feljelentő és feljelentett) kibékítése, így akár az is kijelenthető, hogy ez az eljárás a büntetőeljárás és a polgári eljárás mezsgyéjén helyezkedik el, hiszen ha a felek kibékülnek, annak eljárásjogi szempontból hasonló következményei vannak, mint amikor a polgári peres eljárásban a felek egyezségeket kötnek. A személyes meghallgatáson a bíró/bírósági titkár egyfajta „mediátorként” és természetesen mint az állam büntetőigényének érvényesítője vesz részt. Cikkemben ki kívánom fejteni, hogy a mediálás milyen eszközeit veheti igénybe az eljáró bírósági titkár. Röviden ki kívánok térni a magánvádas eljárás egyes kérdéseire, különös tekintettel azokra az eljárásjogi kérdésekre, amelyek a személyes meghallgatáson vagy az előtt merülhetnek fel. Mindenekelőtt azonban azt tisztázzuk, mi is a magánvádas eljárás.

A vádelv érvényre juttatását szolgáló funkció ellátása – fő szabály szerint – az ügyész mint közvádoló feladata. Ez alól az általános elv alól jelent kivételt a sok évtizedes hagyományokat őrző magánvád.¹ A hatályos jog szerint Magyarországon a vád fajtái a közvád, illetve a magánvád, amely tartalmazza a magánvádat, továbbá a pótmagánvádat. A vád az állam olyan büntetőigénye, amelyet az arra jogosult egy meghatározott személlyel szemben a bíróság előtt érvényesít azon az alapon, hogy a vádlott magatartása egy adott bűncse-

---

¹ Belegi József – Berkes György (szerk.): Büntetőeljárás jog I–III. Második kiadás. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC, Budapest, 2012

lekmény törvényi tényállását valósította meg.² Közvádról akkor beszélhetünk, ha az állam büntetőigényét a bíróság előtt az ügyész mint az államszervezet egy speciális intézménye képviseli a vádat. Magánvád esetén a sértettet illeti meg az a jog, hogy a bíróság előtt vádat emeljen és azt képviselje, de ez a vádemelési és képviselési jog jóval szűkebb az ügyészi vádképviselőnél. Magyarországon a magánvádló igényérvényesítési jogosultsága kivételes. A magánvád eljárási kategória, és a magánindítványra üldözendő bűncselekmények közül emeli ki azokat, amelyek tárgyi súlya nem kívánja meg a közvádra történő elbírálást. Minden magánvádas ügy egyben magánindítványra üldözendő, ám a magánindítványra üldözendő cselekmények közül csak a Be. 52. §-ában említettek esetén (könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmozás, becsületsértés és kegyeletsértés) képviseli a vádat a sértett. A magánvád jogintézménye azzal jellemezhető, hogy kivételt teremt a legalitás és az officialitás elvének érvényesítése alól, mert olyan részben kisebb súlyú bűncselekmények miatt alkalmazható, amelyekben a sértett szubjektív sérelemérzése a bűncselekmény kritériumaként fogható fel, másrészt teret enged a sértett rendelkezési jogosultságának, aki utólag is megbocsáthat, kiegyezhet, s ez okból a vádat ejtheti. A magánvádló mint sértett képviseli a vádat [Be. 52. § (1) bekezdés]. E minőségében a terhelt bűnösségének bizonyítása őt terheli. Erre utal az is, hogy a magánvádló viszonyvád hiányában tanúként hallgatható meg [Be. 494. § (5) bekezdés]. A magánvádlót ugyanakkor a vád képviselővel járó jogok az általa emelt vád tekintetében illetik meg. Ezzel szemben az ellene emelt viszonyvád esetén a vádlott szerepkörében van, ennek megfelelően ezek a jogok és kötelezettségek illetik, illetve terhelik.³

A személyes meghallgatás

A magánvádas eljárásnak a személyes meghallgatásig tartó előkészítő szakasza, mint már korábban említettem, elkülönül az ezt követő eljárási mozzanatoktól. Az elkülönülés megnyilvánul abban is, hogy a Be. a személyes meghallgatásig nem a magánvádló, hanem a feljelentő és nem a vádlott, hanem a feljelentett kifejezéseket használja. Ha a bíróság a feljelentőt nem hívja fel a feljelentése pontosítására, nem rendel el nyomozást, nem lát közvád-

² Tremmel Flórián: Magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2001, 127. o. Idézi Polt Péter: Magánvád, pótmagánvád, mentelmi jog. Magyar Jog, 2010/7., 389. o.

³ Polt Péter: i. m. 390. o.

ra üldözendő bűncselekményt megvalósulni, akkor személyes meghallgatást tűz ki [Be. 502. § (1) bekezdés]. A személyes meghallgatás tárgyában tartandó ülés tehát előzménye a magánvádas eljárás tárgyában tartott tárgyalásnak. A személyes meghallgatás célja az, hogy a bíróság megkísérelje a feljelentő és a feljelentett kibékítését.

A személyes meghallgatás tehát egyfajta mediáció a felek között. Speciális eljárási forma, ez már abban is megmutatkozik, hogy nem a klasszikus büntetőtárgyaláson megszokott ülésrend érvényesül ilyenkor a tárgyalóteremben. A felek ülésrendje jobban hasonlít a polgári tárgyaláshoz, középen ül az eljáró bíró vagy az eljáró bírósági titkár, míg tőle jobbra helyezkedik el a feljelentő, vele szemben pedig a feljelentett (hasonlóan az alperes és a felperes elhelyezkedéséhez). Álláspontom szerint ez a gyakorlat is azért alakult ki, mert a személyes meghallgatáson egészen addig, ameddig a békítés zajlik, nem beszélhetünk vádlottról és magánvádlóról, hiszen ha a békítés eredményre vezet, és a feljelentő visszavonja a feljelentését, akkor a feljelentett nem is válik vádlottá. Könnyebb úgy békülni, ha a felek egyenrangúnak érzik magukat, mintha az egyik fél már a vádlottak padján ül. Éppen a személyes meghallgatás e speciális előkészítő jellegéből adódik az is, hogy a békítés megkísérléséig bármit, amit mondanak a felek, az bizonyítékként nem használható fel, hiszen a feljelentettnek nem hangzik el az úgynevezett Miranda-figyelmeztetés⁴ [Be. 117. § (2) bekezdés], míg a viszonvád hiányában kihallgatandó magánvádlónak a tanúkra vonatkozó figyelmeztetés [Be. 85. § (3) bekezdés].

Mediáció a személyes meghallgatáson

A mediáció sem a polgári eljárásban, sem pedig a büntetőeljárásban nem ismeretlen. Nem véletlenül használom ezt a szót a személyes meghallgatás vonatkozásában, de a klasszikus mediációt el kell választanunk attól, amit a bi-

---

⁴ A Miranda-figyelmeztetés egy 1966-os szövetségi legfelső bírósági (Supreme Court) döntés után lett kötelező az Egyesült Államokban. Ha nem hangzik el a gyanúsított kihallgatása előtt, akkor bármit mond, az nem használható fel bizonyítékként a bíróságon. A figyelmeztetés Ernesto Mirandáról kapta a nevét. Mirandát 1963-ban tartóztatták le emberrablás és nemi erőszak miatt. A férfi, akit nem figyelmeztettek arra az alkotmányos jogára, hogy nem köteles maga ellen terhelő vallomást tenni, illetve hogy joga van ügyvédhez, bevallotta a bűncselekményeket. Perében az ügyészség nem is használt fel más bizonyítékokat, a beismertő vallomása alapján ítélték el. A Supreme Court azonban a Miranda kontra Arizona állam perben úgy találta, hogy Mirandát megfélemlítették a kihallgatáson, és amikor vallomást tett, nem volt tisztában a jogaival. Ezért új eljárást rendeltek el.

ró vagy a bírósági titkár a személyes meghallgatáson végez. A klasszikus mediációt mediátor végzi, akinek felsőfokú végzettsége van. A személyes meghallgatáson a bíró, bírósági titkár mediál, és megpróbálja a feljelentőt és a feljelentettet kibékíteni.

Az elmúlt tíz év Európában és Magyarországon is az alternatív vitarendezési módok (mediáció, választottbíráskodás, békebíráskodás, egyeztetés) elterjedésének, a lehetőségek kiszélesedésének jegyében telt, és egyaránt érintett közjogi és magánjogi, anyagi és eljárásjogi, nemzeti, nemzetközi és európai normákat. Békítéssel leggyakrabban az életviszonyok két területén találkozhatunk, egyrésztől házassági jogviták esetén, ahol a békítés célja az eljárás bontás nélküli befejezése, másodsorban a fogyasztói jogviták esetén, ahol a békéltető testületek működnek a fogyasztói jogok gyors, hatékony és egy a bírósági eljárásnál egyszerűbb formában történő érvényesítésben.⁵ A mediációnak csak a neve új keletű (mediare = középben állni). A jelenséget mi magunk is alaposan ismerhetjük, hiszen emberek közötti viták mindig voltak és lesznek is. Ilyenkor a felek keresnek maguknak egy megértő társat, aki meghallgatja őket. Ezek a meghallgatások néha előre is viszik a konfliktus megoldását. A mediáció egy speciális konfliktuskezelési módszer, amelynek lényege, hogy két fél vitájában – mindkét fél közös beleegyezésével – egy harmadik fél közvetít. A mediátor problémamegoldó folyamat keretében segít tisztázni a konfliktus természetét, segít olyan megoldást találni, amely mindkét fél számára kielégítő. A mediátor azonban nem dönt. A döntés joga és ezzel együtt a felelőssége a résztvevők kezében marad.⁶

A mediációnak az a definíciója, meghatározása, amelyről eddig írtam, az a bíróságon kívüli, peren kívüli mediáció. *Suri Noémi* kifejti, hogy a 2012 előtt elfogadott többségi álláspont szerint Magyarországon a hatályos szabályozás értelmében bírósági mediáció lefolytatására nincs lehetőség, ugyanakkor a mediációs eljárás egyes elemei hasznosíthatók a bírósági eljárásban.⁷ Suri szerint az az állítás, amely szerint a közvetítői tevékenységre a bírósági eljárás keretében nem kerülhet sor, nem állja meg a helyét, ugyanis a polgári perrendtartás két helyen is lehetőséget ad a felek közötti jogvita békés rendezésére kívülálló harmadik személy (szabályozott esetben bíró) közreműkö-

⁵ Suri Noémi: Új alternatíva? Bírósági mediáció beilleszthetősége a magyar polgári eljárásjog rendszerébe. *Magyar Jog*, 2013/5., 298. o.

⁶ Janowszky Sándor – Nagyné Janowszky Krisztina: Mediáció: egy egyszerű és ésszerű konfliktuskezelési eszköz. *Új Pedagógiai Szemle*, 2012/7–8., 240. o.

⁷ Bamáné Muczer Erzsébet: A mediációról. *Magyar Jog*, 2000/10., 601. o. Idézi Suri Noémi: i. m. 299. o.

désével a peres eljárásban.⁸ Egyetértek a szerzővel abban, hogy a bírósági mediáció ilyen formában létezik, még akkor is, ha alapvető különbség, hogy a „bíróági mediáció” nyomán azonnal res iudicata, azaz ítélt dolog születik, míg a bíróságon kívüli, peren kívüli mediáció után azt a bíróságnak valamilyen formában jóvá kell hagynia, és ezzel válik res iudicatává. A közvetítő tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény IV. fejezete (38/A §) a bírósági közvetítésről szól, azonban a közvetítés előbb említett formája nem válik el az adott eljárástól, hanem annak keretében történik, szemben a közvetítői törvény hatálya alá eső, elkülönülő eljárással.

Különbséget kell tenni továbbá a polgári perekben használatos és a büntetőügyekben használatos mediációs eljárások között. Mint már említettem, a magánvádas eljárásban a személyes meghallgatás vezethet el a felek kibéküléséhez, amelynek abban az adott eljárásban szintén res iudicata, azaz ítélt dolog lesz az eredménye.

A büntetőjogban a mediáció – a közvetítő eljárás – elsősorban az ügynevezett tevékeny megbánás mint büntetethez vezető ok vonatkozásában merül fel. A 2012. évi C. törvény (Btk.) 29. § (1) bekezdése szerint nem büntethető, aki az élet, testi épség és az egészség elleni; az emberi szabadság elleni; az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni; a közlekedési; a vagyoni elleni; illetve a szellemi tulajdonjog elleni vétség vagy háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében – vagy azt megelőzően, de a közvetítői eljárás keretében született megállapodásban jóváhagyva – a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette. A Be. 221/A § (2) bekezdése szerint a közvetítői eljárás célja, hogy a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartását elősegítse. A közvetítői eljárásban arra kell törekedni, hogy a gyanúsított és a sértett között – a gyanúsított tevékeny megbánását megalapozó – megállapodás jöjjön létre. A büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény szintén fogalom meghatározást ad a közvetítői eljárásról. E szerint a közvetítői eljárás a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárás, amelynek célja, hogy a büntetőeljárást lefolytatató bíróságtól, illetve ügyésztől

⁸ Suri Noémi: Uo. Az 1952. évi III. törvény (Pp.) 127. § (2) bekezdése szerint keresetintézés előtt a perre hatáskörrel bíró és illetékes bíróság előtt egyezségi kísérletre idézést lehet kérni. Az idézést kérő félnek a hatáskörrel bíró is tudára lehet adni. A létrejött egyezséget jegyzőkönyvbe kell foglalni, és a jóváhagyásra a 148. §-t kell alkalmazni. A 148. § szerint a bíróság a per bármely szakában megkísérlelheti, hogy a felek a jogvitát vagy a vitás kérdések egy részét egyezséggel rendezzék.

független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával – a sértett és a terhelt közötti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő – írásbeli megállapodás jöjjön létre. A közvetítői eljárásban arra kell törekedni, hogy a sértett és a terhelt között – a terhelt tevékeny megbánását megalapozó – megállapodás jöjjön létre. E jogszabályi hivatkozásokból látható, hogy a tevékeny megbánás érdekében tett közvetítő eljárás a büntetőeljárásban szintén bíróságon kívüli, büntetőperen kívüli eljárás, mint ahogy ez a polgári perekben is – az előbbi kivételt ide nem értve – megfigyelhető. Ezekben az eljárásokban bekapcsolódik egy harmadik személy, a mediátor is, aki a közvetítő eljárás ura. Büntetőügyekben közvetítői eljárást a büntetőügyekben eljáró bíróság, illetve ügyész székhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálat közvetítői tevékenységet végző pártfogó felügyelője, vagy a pártfogó felügyelői szolgálatként kijelölt szervvel – pályázat útján – közvetítői tevékenység végzésére szerződésben álló ügyvéd folytatja le [2006. évi CXXIII. törvény 3. § (1) bekezdés], míg polgári ügyekben közvetítői tevékenység folytatását a miniszter – a névjegyzékbe való felvétel útján – annak a természetes személynek engedélyezi, aki felsőfokú végzettségű, és a végzettség megszerzésétől számított, annak megfelelő legalább ötéves igazolt szakmai gyakorlata van, igazolja a miniszter rendeletében meghatározott közvetítői szakmai képzés elvégzését, büntetlen előéletű, és nem áll a közvetítői tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt [2002. évi LV. törvény 5. § (1) bekezdés].

És itt térnék rá arra, ami kapcsolódik a Suri Noémi tanulmányában már említettekhez, miszerint létezik a „tiszta” bírósági mediáció is, és nemcsak a polgári eljárásban, hanem a büntetőeljárásban is. Ez pedig a már többször említett, magánvádas eljárásban tartott személyes meghallgatás. Itt tulajdonképpen a békítés befejezéséig szintén mediáció, közvetítői tevékenység folyik, mint egy bíróságon kívüli közvetítői eljárásban. Lényeges különbség azonban akár a polgári eljárásban alkalmazandó bíróságon kívüli mediációhoz, akár a büntetőeljárásban a tevékeny megbánás érdekében tett közvetítői eljáráshoz képest az, hogy ha a békítés eredményre vezet, akkor a bíróság a magánvádas eljárást a személyes meghallgatás alapján megszünteti, ezáltal a döntés ítélt dolog (res iudicata) lesz. Nem szükséges az „egyezség” külön jóváhagyása. Így kapcsolódik össze a büntetőeljárás és a polgári eljárás, ahogy a tanulmányom elején említettem, hiszen, ahogy hivatkoztam rá, a Pp. is ismeri a bírósági „békítést”, és a Be. is. Hasonló eljárási szabályokkal, hasonló módszerekkel.

Az 1. és 2. számú táblázatban jól látszanak a bíróságon kívüli és a bíróságon végzett mediáció különbségei.

1. számú táblázat
Bíróságon kívüli mediáció

	Jogforrás	Ki végezheti?	Joghatása
Polgári eljárásban	2002. évi LV. törvény	<i>közvetítő</i> vagy az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt <i>bírósági titkár, bíró, rendelkezési állományba helyezett bíró</i>	a felek írásbeli megállapodásának bírósági <i>jóváhagyása</i> után a bíróság azt jóváhagyja és ezzel <i>ítélt dolog jön létre</i>
Büntetőeljárásban	2006. évi CXXIII. törvény	<i>pártfogó felügyelő, ügyvéd</i>	ha a közvetítői eljárás sikeres, a közvetítői eljárás keretében létrejött megállapodás <i>jóváhagyása</i> után a terhelt büntetőségét megszüntik

2. számú táblázat
Bírósági mediáció

	Jogforrás	Ki végezheti?	Joghatása
Polgári eljárásban	1952. évi III. törvény (Pp.) 127. § (2) bekezdés, 148. §	bíró	bíróság által jóváhagyott egyezségnek ugyanaz a hatálya, mint a bírói ítéletnek
Büntetőeljárásban	1998. évi XIX. törvény (Be.) XXIII. fejezete (személyes meghallgatás)	bíró, bírósági titkár	ha a „békítés” eredményre vezet, akkor az eljárás megszüntetése „ítélt dologgá” válik

A bírósági titkár mint „mediátor”

A bírósági titkár (illetve a bíró) természetesen nem mediátorként vesz részt a személyes meghallgatáson. A bírósági titkár vezeti a személyes meghallgatást, és legjobb tudása szerint arra törekszik, hogy a feljelentőt és a feljelentettet kibékítse. Nem szándékom a bírósági titkár és a mediátor mint szakember közé egyenlőségjelet tenni, hiszen mindkét hivatásnak megvannak a maga szakmai követelményei. Mediátor csak az lehet, akit erre a tevékenységre az igazságügyért felelős miniszter felhatalmaz és az erről szóló igazolványt kiadja. A közvetítő tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény értelmében olyan személy lehet, aki büntetlen előéletű, felsőfokú végzettségű, hozzá kapcsolódó legalább ötéves igazolt szakmai gyakorlattal bír, és határozatával az igazságügyi minisztérium a közvetítők névjegyzékébe felvette. A 38/A § (1) bekezdése szerint bírósági közvetítői tevékenységet az Országos Bírósági Hivatal el-

nőke által – a közvetítői szakmai képzés elvégzésének igazolása után – kijelölt bírósági titkár és rendelkezési állományba helyezett bíró végezhet. A bírósági titkár pedig az a jogi egyetemet végzett személy, akinek van jogi szakvizsgálója. A személyes meghallgatás tárgyában tartott ülésen tehát úgy érezheti az ülést vezető titkár, mintha maga is mediátor lenne. A saját gyakorlatomban is felfedezhettem már, hogy ahhoz, hogy sikeresen levezethessem egy személyes meghallgatást és esetleg a feleket kibékítsem, tisztában kell lennem a közvetítés, a békítés gyakorlatával. A mediációban a szociálpszichológia, a pszichoterápia és a kommunikációelmélet egyes eredményeit is fel kell használni. A mediáció idején a közvetítő elősegíti a párbeszéd létrejöttét, törekszik arra, hogy a felekben a megoldás igénye kerekedjen felül, fokozza a felek kooperációs és empátikus képességét, problémamegoldó készségeit, megakadályozza a merev attitűdök kialakulását.⁹

A békítés alatt a bírósági titkárnak mint „mediátornak” is olyan készségekkel, attitűdökkel kell bírnia, mint a mediációs eljárásban a közvetítőnek. A magánvádas eljárásban a személyes meghallgatásról is elmondható, hogy a bírósági titkár a konkrét ügyben nem dönthet. Ha a magánvádas eljárás tárgya például könnyű testi sértés vétsége vagy rágalmazás vétsége, akkor a bírósági titkár nem folytathat le bizonyítási eljárást abban a kérdésben, hogy a feljelentő által tett állítások igazak-e, adott esetben megalapozzák-e a feljelentett büntetőjogi felelősségét az eljárás későbbi szakaszában, amikor az eljárási pozíciójuk már vádlott és magánvádló. Ennek alapján azt lehetne gondolni, hogy a bírósági titkár könnyű helyzetben van a személyes meghallgatáson, hiszen ténylegesen nem kell döntenie. Ez részben igaz is lehet, mindamellett, ha a személyes meghallgatás nyomán a feljelentő visszavonja a feljelentését, akkor az eljárás megszüntetése ítélt dologgá válik, azaz ugyanazon tényállás miatt ugyanazon személlyel szemben ismételten büntetőeljárás nem indítható. Ez, álláspontom szerint, a bíróság részéről egy kardinális – ám valójában deklaratív – döntés a magánvádas eljárásokban, hiszen büntetőjogi felelősség többé már nem állapítható meg.

Tehát a közvetítői szerep látszólag egyszerűnek tűnhet, hiszen nem kell állást foglalni, nem kell döntést hozni. Ahhoz azonban, hogy valaki pártatlan maradhasson, hogy bátorítóan, de egyszersmind határozottan járjon el a közvetítés idején, hogy kézben tartsa az indulatokat és a folyamatot, több készségre van szükség. Melyek ezek a készségek? „*A közvetítő tudjon megfelelően kommunikálni, értse és megfelelően használja a verbális és a nonverbális*

---

⁹ Janowszky Sándor – Nagyné Janowszky Krisztina: i. m. 240. o.

jelzéseket, választékosan fejezze ki magát. Képes legyen riportot kiépitni, azaz megteremtse azt az atmoszférát, melyben a felek tudják, hogy érzéseiket, gondolataikat megértik, ezzel lehetőséget kapnak arra, hogy saját döntéseiket meghozzák és bizalommal forduljanak a közvetítőhöz. Fontos, hogy a közvetítő tudjon meghallgatni, azaz teret adni másoknak, visszajelezni, megfelelően kérdezni, kérdésekre ösztönözni úgy, hogy ez segítse a feleket egymás megértésében. A közvetítőnek tudnia kell facilitálni, segíteni mások kommunikációját, mások aktív meghallgatását az érzések és az aggodalmak kifejezését. Nagyon fontos, hogy a közvetítő képes legyen az érzelmeit kontrollálni, nyugodtan, határozottan viselkedni, elviselni a maga és mások feszültségét, felismerni az érzéseket, szorgalmazni azok feldolgozását. A közvetítőnek képesnek kell arra lennie, hogy problémamegoldó módon viselkedjen, azaz ki tudja emelni a tényeket, azonosítani tudja a problémát és azokat áttekinteni tudja. Végül a közvetítőnek le kell vezetnie a mediációs folyamatot, mindez a fenti készségek összerendezett használatát jelenti, hogy a felek számára struktúrát tudjon adni és ezzel az egész folyamatot kontrollálni tudja.”¹⁰

A magánvádas eljárásban a személyes meghallgatáson a bírósági titkárnak is hasonló készségei kell hogy legyenek, ha azt szeretné, hogy a békítés eredményre vezessen. Természetesen, mint minden jogágnak, így a magánvádas eljárásnak is megvannak a maga specialitásai, amelyeket a békítéskor fel lehet használni. Melyek azok a „módszerek”, amelyeket a bírósági titkár felhasznál a személyes meghallgatáskor?

Sokszor a feljelentőnek önmagában már az is elég, hogy a bíróságon, bírósági tárgyalóteremben elmondhatja a vele történt sérelmeket, ez jegyzőkönyvbe kerül. Ezekben az ügyekben számos alkalommal az indulatok is jelen vannak. A középben ülő bírósági titkár mint „mediátor” elmondja a feljelentőnek és a feljelentettnek is, hogy értelmes, intelligens emberekként a problémájuk a tárgyalóterem keretei között is megbeszélhető, ennek írásos nyoma lesz, hiszen jegyzőkönyv készül.

Számos alkalommal előfordul a személyes meghallgatáson, hogy a feljelentő valamilyen feltételhez köti azt, hogy kibéküljön a feljelentettel. Itt kell a bírósági titkárnak elmondania, hogy a békülés, azaz a feljelentés visszavonása feltételhez nem köthető, erre a tárgyalóterem keretei között nincs lehetőség.

Az eddigi gyakorlatomban több alkalommal tapasztaltam, hogy egy esetleges békülés után a feljelentő és a feljelentett is megkönnyebbül, hiszen egy büntetőeljárás folytatása, abban akár vádlottként, akár magánvádlóként részt

---

¹⁰ Uo. 243–244. o.

venni teher a feleknek. Elmondható a személyes meghallgatáson, hogy az ügynek ott és akkor vége is lehet, és többet nem kell a bíróságra jönniük.

Mint már említettem, a személyes meghallgatáson a bírósági titkár a cselekményről, annak megítéléséről döntést nem hoz, ahhoz azonban, hogy érdemben hozzászólhasson a felek cselekményeihez, azokról beszélni kell. A bírósági titkárnak figyelnie kell arra, hogy se a feljelentő, se pedig a feljelentett a nyilatkozatában ne tegyen vallomást, hiszen azokat a törvényes figyelmeztetések hiányában felhasználni nem lehet. Mit is tehet a bírósági titkár akkor, amikor a konkrét cselekményre vonatkozó vallomást nem engedheti meg, az eredményes békítéshez mégis a konkrét cselekményről kell beszélnie? Ilyenkor a feljelentő és a feljelentett között úgy kísérli meg a békítést, hogy akár általánosságban beszélnek a problémákról, vagy a bírósági titkár az emberi tényezőkre kíván hatni. Előfordult olyan eset, amikor rokonok jelentették fel egymást, vagy korábbi barátok, volt vagy jelenlegi munkatársak. Ilyenkor érdemes arra ösztönözni a feljelentőt és a feljelentettet, hogy a büntetőeljárás fejézzék be a személyes meghallgatáson. Önmagában a probléma, a sérelmezett cselekmény kibeszélése már elégtételt jelenthet.

Végül azt gondolom, hogy a bírósági titkárnak azt kell hangsúlyoznia, érzékeltetnie a meghallgatáson, hogy a felek ekkor még egyenrangúak, az eljárásban még nincs vádlott. Véleményem szerint sokkal könnyebben gyakorol gesztust a feljelentett akkor, ha úgy érzi, hogy ezzel ő is nyerhet, ha egyenrangú félként van jelen, mint ha egy büntetőügy vádlottja lenne. A titkárnak pedig kellő empátiával és türelemmel kell levezetnie a személyes meghallgatást.

A személyes meghallgatásnak mint a magánvádas eljárás „előkészítő” szakaszának következtében az ügyek számos része nem kerül úgynevezett „bírói szakba”, hiszen sokszor már az előkészítő ülésen, vagy az előtt az ügy jogerősen befejeződik, ezáltal a bírók ügyterhe csökkenthető.

A magánvádas eljárásban a személyes meghallgatás befejezéséig az eddigi gyakorlatomban felvetődött néhány eljárásjogi „probléma”, ezekre a tanulmányom záró részében kitérek.

Eljárásjogi „problémák”, megoldási javaslatok

A legelső kérdés a magánvádas eljárás költsége. A magánvádas eljárás illetékköteles. A jelenleg hatályos illetéktörvény (1990. évi XCIII. törvény) 52. § (1) bekezdése szerint a kizárólag magánvád alapján folyó eljárásban a feljelentés illetéke tízezer, a fellebbezés illetéke tízezer, a perújítási kérelem és a

felülvizsgálati indítvány illetéke tizenötezer forint. Az illetéket a feljelentőnek kell lerónia illetékbélyeg formájában a feljelentésén. Ha a feljelentő az illetéket nem rója le, az nem akadályozza az eljárást, az illetéket az eljárás végéig kell lerónia. Ha a feljelentő a személyes meghallgatás megkezdéséig a feljelentését visszavonja, akkor az illetéktörvény 57. § (2) bekezdés b) pontja szerint az eljárás illetékmentes, hiszen akkor a bíróság az eljárást a személyes meghallgatás megkezdése előtt megszünteti. Ezzel összefüggésben az a probléma, hogy ha a feljelentő és a feljelentett a személyes meghallgatáson kibékül, és a feljelentő a feljelentését visszavonja, majd a bíróság az eljárást megszünteti, akkor viszont illetékköteles az eljárás. A bíróság a személyes meghallgatást ugyanis már megkezdte azzal, hogy a feleket számba vette, megállapította, hogy ki van jelen, van-e akadályozás az ülés megtartásának, majd elkezdte a békítést. Az illetéktörvény egyértelműen úgy fogalmaz, hogy abban az esetben illetékmentes az eljárás, ha azt a személyes meghallgatás megkezdése előtt szünteti meg a bíróság. Ennek az lehet a következménye, hogy amennyiben a feljelentő esetleg azért is visszavonná a feljelentését, mert neki anyagilag nem éri meg a magánvádas eljárás, de végül is a békülés folytán a feljelentettnek megbocsátana és visszavonná a feljelentését, akkor is le kell rónia az eljárás teljes illetékét, és esetleg akkor úgy dönt, hogy ha már fizetett, akkor inkább folytassa le a bíróság az eljárást. Álláspontom szerint érdemes lenne az illetéktörvényt vagy úgy módosítani, hogy az eljárás a békítés befejezéséig illetékmentes akkor, ha a feljelentő eddig a feljelentését visszavonja, vagy egy másik alternatív megoldás lehet az illetéktörvény által más eljárásokban már ismert mérsékelt illeték. Azaz kimondhatná a törvény, hogy ha a feljelentő a feljelentését a személyes meghallgatáson a békítés befejezéséig visszavonja, akkor az illeték az eljárás illetékének tíz, húsz, harminc vagy esetleg ötven százaléka lenne.

A következő probléma a szabályszerű idézés ellenére meg nem jelenés a személyes meghallgatáson. A Be. 502. § (1) bekezdése szerint a bíróság a feljelentettet és a feljelentőt személyes meghallgatásra idézi, és ülést tart. A Be. 67. § (1) bekezdése szerint, ha e törvény kivételt nem tesz, a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság azt idézi, akinek a jelenléte az eljárási cselekménynél kötelező. Akit megidéztek, köteles az őt megidéző bíróság, ügyész, illetve nyomozó hatóság előtt megjelenni. Tehát mind a feljelentőnek, mind a feljelentettnek kötelező megjelennie a személyes meghallgatáson. Ha a feljelentő szabályszerű idézésre megjelenik a személyes meghallgatáson, de a feljelentett nem, akkor a bíróságnak két lehetősége van (a feljelentő szabályszerű idézés ellenére meg nem jelenése esetén a bíróság az eljárást megszünt-

teni). Mivel a Be. kötelezően írja elő, hogy a feleket idézni kell, így a jelenlétük nélkül a személyes meghallgatás tárgyában tartott ülés nem tartható meg. A Be. 282. § (4) bekezdése szerint, ha a tárgyalás megtartásának akadálya van, a bíróság a tárgyalást elhalasztja. Habár a személyes meghallgatás nem tárgyalás, hanem ülés, e vonatkozásban azonban a Be. idézett szabálya alkalmazandó, azaz a bíróság a személyes meghallgatás tárgyában tartott ülést elhalasztja. Tehát a bíróságnak két választási lehetősége van, ha a feljelentett nem jelenik meg és előzetesen nem menti ki magát. Az egyik, hogy az ülést elhalasztja és új határnapot tűz, majd egy következő időpontban kísérli meg a felek kibékítését, a másik lehetőség pedig az, hogy a magánvádas eljárás e szakasza így kimarad, és az eljárás azonnal a tárgyalással folytatódik. Egyik megoldás sem ellentétes az eljárási törvénnyel, hiszen ha ez utóbbi megoldást választja a bíróság, az azzal indokolható, hogy ha a feljelentett soha nem jelenik meg a személyes meghallgatáson, akkor az eljárás megrekedne. Vélelmezhető az, hogy ha a feljelentett tud a személyes meghallgatás időpontjáról és nem jelenik meg, akkor nem kíván békülni, hiszen az, hogy megjelenjen és az eljárás esetleg vele szemben véget érjen, az ő érdeke.

Az idézéssel kapcsolatos nehezebben feloldható probléma az a kérdés, hogy ha a feljelentő nem jelenik meg szabályszerű idézés ellenére, akkor a bíróság az eljárást a személyes meghallgatáson vagy pedig azon kívül szünteti meg. A Be. 504. § (1) bekezdés a) pontja kimondja, hogy a bíróság az eljárást megszünteti, ha a feljelentő a személyes meghallgatáson nem jelent meg, és magát előzetesen, alapos okkal, haladéktalanul nem mentette ki, vagy azért nem volt idézhető, mert a lakcímének megváltozását nem jelentette be. Ezt a szabályt a Be. a következő alcím alatt tünteti fel: *Határozat a személyes meghallgatás alapján*. Tehát ha a feljelentő a személyes meghallgatáson szabályszerű idézés ellenére nem jelenik meg, akkor a bíróság személyes meghallgatás alapján az eljárást megszünteti. A probléma jelen esetben az, hogy amint már kifejtettem, ha az idézett felek nem jelennek meg, akkor a bíróságnak a Be. szabályai alapján a személyes meghallgatás tárgyában tartott ülést el kell halasztania, vagy tárgyalásra kell utalnia, ami viszont csak akkor fordulhat elő, ha a feljelentett nem jelenik meg. Ha a bíróság a tárgyalást vagy az ülést elhalasztja, akkor új határnapot jelölhet meg, vagy ha olyan eljárási probléma merül fel, akkor nem ad új határnapot. Ebben az esetben a Be. rendszerét követve a bíróság nem hozhat határozatot a személyes meghallgatáson, ha a megtartásának törvényi akadálya van, és azt elhalasztja. Így tárgyaláson kívül kell megszüntetnie az eljárást. Azt gondolom, hogy felesleges több lépésön keresztül meghozni ezt a döntést, és álláspontom szerint ez

a döntés a személyes meghallgatás tárgyában tartott ülés elhalasztása nélkül, a személyes meghallgatáson meghozható lenne. Ehhez pedig a Be.-t úgy kellene módosítani, hogy a bíróság az eljárást a személyes meghallgatáson (és nem személyes meghallgatás alapján) megszünteti, ha a feljelentő szabályszerű idézés ellenére a személyes meghallgatáson nem jelent meg, és magát előzetesen, alapos okkal, haladéktalanul nem mentette ki.

Tamás János és Erdős Emil egy közös tanulmányukban már 1991-ben felvetették a magánvádas bűncselekmények bővítésének lehetőségét.¹¹ Kifejtik, hogy már az akkor hatályos jogban is a magánindítványra üldözendő bűncselekmények közül mindössze hat olyan bűncselekmény volt, amelyek esetén a vádat a sértett mint magánvádoló képviseli (könnyű testi sértés, becsületsértés, rágalmozás, magántitoksértés, levéltitoksértés és kegyeletsértés). A szerzők szerint a büntetőtörvény feladatának csorbitása nélkül bővíteni kell azoknak a bűncselekményeknek a körét, amelyekben a sértett teljes egészében ura a büntetőjogi igénynek és amely uralmi helyzetet csak az ügyészi vádképviselet átvételének joga gyengíti. A szerzők szerint a bővítési lehetőség közé tartozik a hatályos büntetőtörvény szerinti magánindítványra üldözendő bűncselekmény számának növelése további két bűncselekménnyel. Egyik a 170. § (6) bekezdésében szabályozott gondatlanságból elkövetett testi sértés, a másik a 171. § (1) bekezdésbe ütköző foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés.¹²

Ezzel a felvetéssel részben tudok egyetérteni. Nem tartom elvetendő gondolatnak, hogy a gondatlanságból elkövetett súlyos testi sértés magánindítványra üldözendő bűncselekmény legyen, sőt továbbmenve, akár magánvádas bűncselekmény legyen. Ennek oka az, hogy álláspontom szerint a gondatlanságból elkövetett súlyos testi sértés jogi megítélése nem sokban különbözik a könnyű testi sértés megítélésétől, és ha ez a cselekmény is magánvádas cselekmény lenne, akkor a kifejtettek szerint akár már az előkészítő eljárásban döntést lehetne hozni. A foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés magánindítványra üldözendő cselekménnyé tételével azért nem értek egyet, mert azt gondolom, hogy ennek a cselekménynek a megítélése sokszor olyan szakértelmet igényel, amelynek a sértett nem feltétlenül van birtokában, így nincs abban a helyzetben, hogy eldöntse, akar-e eljárást indítani, vagy nem.

Egyetértek a szerzőpáros azon felvetésével, miszerint át kellene gondolni a magánindítvány visszavonhatatlanságának kérdését.¹³ A hatályos Btk. 31. §

---

11 Tamás János – Erdős Emil: Gondolatok a magánindítvány és a magánvád egyes kérdéseiről hatályos jogunkban. *Jogtudományi Közlöny*, 1991/7–8., 161–165. o.

12 Uo. 162. o.

13 Uo. 163. o.

(6) bekezdése szerint a magánindítvány nem vonható vissza. Egyetérttek az- zal a tézissel, hogy ha a jogalkotó bizonyos esetekben a sértettre bíz- za annak eldöntését, hogy kívánja-e a büntetőeljárás megindítását, akkor az is indo- kolt, hogy az anyagi büntető jogszabályok ne akadályozzák a sértettet abban, miszerint a feljelentés megtétele után szabadon rendelkezessék az ügy to- vábbi sorsával.¹⁴ A Be. és Btk. között itt egyfajta ellentmondás fedezhető fel ebben a kérdésben. A Be. lehetőséget ad arra, hogy a feljelentő a feljelenté- sét visszavonja [504. § (1) bekezdés b) pont], ekkor a bíróság az eljárást meg- szünteti. Azonban a feljelentő a Btk. idézett szabályai szerint a magánindít- ványát nem vonhatja vissza. Ez azért problémás, mert a magánvádas eljárást a feljelentés visszavonása esetén csak a bíróság szüntetheti meg. Ha a magán- indítvány visszavonható lenne – csak a magánvádas cselekmények vonatko- zásában –, akkor elképzelhető lenne, hogy azok a magánvádas ügyek, ame- lyekben a sértett a magánindítványát visszavonta, el sem jutnának bírósági szakba. Álláspontom szerint a jogalkotónak lehetőséget kellene adnia a hat magánvádas bűncselekmény tekintetében arra, hogy a sértett a magánindítvá- nyát visszavonja, így a Btk. és a Be. szabályai összhangba kerülnének a ma- gánvádas eljárások vonatkozásában.

Ezzel kapcsolatban ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy azokban a közvé- das bűncselekményekben, amelyeknek feltétele a sértett magánindítvá- nya, megmaradjon a magánindítvány visszavonhatatlansága. Azoknál a köz- vádas bűncselekményeknél, amelyek magánindítványhoz kötöttek – szexuá- lis kényszerítés alapesete [Btk. 196. § (1) bekezdés]; szexuális erőszak alapesete [Btk. 197. § (1) bekezdés a) pont]; szemérem sértés [Btk. 205. § (3) bekezdés]; kapcsolati erőszak alapesete [Btk. 212/A § (1) bekezdés]; magán- laksértés (Btk. 221. §); zaklatás (Btk. 222. §); kiszolgáltatott személy meg- alázása (Btk. 225. §); és a sértett hozzátartozója által elkövetett vagyon elle- ni bűncselekmények – a cselekmények tárgyi súlya miatt a magánindítvány visszavonhatatlansága garanciát jelent az eljárás lefolytatására. Aggályos len- ne, ha az ügyész kezéből ezáltal kikerülne a vádelejtés joga.

Az általam felvetett néhány kérdés a magánvádas eljárások eljárásjogi szabályainak alkalmazásakor vetődtek fel, ezek részben megválaszolásra vár- nak, részben akár jogszabály-módosítással orvosolhatók.

---

¹⁴ Uo.